

TELEGRAFUL ROMANU.

Nr. 73. ANULU XV.

Telegrafulu ese de done ori pe septomana : joi'a si Duminec'a. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la espeditura foiei pe afara la c. r. poste, cu bani gaf'a prin scrisori francate, adresate catre espeditura. Pretulu prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. ur' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pen-a celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era peo jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. si tieri straine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru inteia ora cu 7. cr. sirulu, pentru a dou'a ora cu 5 1/2 cr. si pentru a trei'a repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Sabiu, in 10,22 Septembre 1867.

Invitare de prenumeratiune

la

„Telegrafulu Romanu“

pe patrarulu din urma (Octombre—Decembre) alu anului 1867. — Pretulu abonamentului pe 1/2 anu e: Pentru Sabiu 1 f. 75 xr., Pentru Trannia si Monarchia austriaca 2 fl., Pentru Principatele rom. unite si strainatate 3 f.

DD. abonanti sunt rugati a nu ntardia cu tramiterea prenumeratiunilor.

Adresele ne rogamu a se scrie curatu, si epistolele de prenumeratiuni a ni se tramite francate — adresandu-le deadreptulu la

Editor'a „Tel. Rom.“ in Sabiu.

Evenimente politice.

Sabiu, 9 Septembre

Deputatiunile corpurilor legislative de dincoci si de dincolo de Lait'a sunt inca objectula celu de primulu interesu in politic'a din laintrulu monarchiei austriace. Press'a vienesa discuta mereu cestiunea si dupa partidele respective, afla unele mantuirea, altele pericolulu monarchiei in lucrările acestoru delegatiuni. Sa vedemu ce s'a mai facutu in siuulu acelu deputatiuni.

In 16 Sept. n. a tinutu ambe deputatiunile siedintie. In cea ungrésca a prezentatu Dlu de Lonyai la cea de dincolo de Lait'a Br. de Becke o propunere a regimului. Dupa acea propunere Ungari'a participa la sarcinela afacerilor comune precum si la cametele detoriei de statu cu trei-dieci si partea de dincolo cu siepte-dieci percente. Din detoria statului se scriu intre sarcinela partiei de dincolo 500 milioane cu o suma de camete dela 25 milioane (pentru datorii laudemiale, fonduri de drumuri etc.) Deca se voru un ambe deputatiunile, precum se ascépta dice N. Fr. Bl. atunci se va mai tine o conferintia cu caracteru privatu si o siedintia oficiala in care sa se incheia protocolulu asupr'a intielegilor avute despre cestiunea cuoteloru si a detoriei de statu.

„Debate“ calculéza cuot'a cu care are sa contribue Ungari'a, asiá : „Erogatele comune voru fi, celu putinu dupa bugetulu anului 1867, in suma rotunda 88 pãna in 90 milioane. De aci se subtragu veniturile vamale, cari facu 11 pãna in 12 milioane. Remane a se mai acoperi sum'a de 77 milioane. Deca va luá Ungari'a din acestea 30 de percente remane pentru partea cealalta 23.1 milioane. Cametele detoriei de statu, dupa datele espuse de dlu Becke in cas'a deputatiloru (senatulu imperialu) si dupa raportulu din urma alu comisiunei de control'a detorielu de statu, voru fi in suma rotunda 136 milioane. Dupa subtrageréa precipuulu de 25 milioane mai remanu 111 milioane. Primesce Ungari'a asupr'a si 30 percente, acést'a aru face atunci 33.3. milioane. Presupunendu ca sumele de mai susu din bugetu remanu acelesi, Ungari'a aru contribui la erogatele comune ale statului 56.4 milioane, si asiá, ea carea a platitu pãna acum numai 52 pãna in 53 milioane, aru plati cu vre-o câte-va milioane mai multu decâtu pãna acum.“

Ministrulu de Beust caletoresce prin Moravia si Boemi'a. Cuventãrile lui ce le tine la ocasiuni de primiri si toaste nisuescu a stèrni in publicu increderea in complanarea interna si in pacea ce o va avé statulu de din afara.

In lips'a de scrii positive diuistic'a cea mare colportéza feliu de feliu de scrii de sensatiune. Asiá se dice de nou ca aliant'a intre Prussia si

Russia e fapta implinita ; ca Prussia a tramisu officieri instructori pentru trupe rusesce si ca Russia si preface pascele dupasistema celoru prussiane.

Unu corespondinte la „Times“ poveste sce, ca pre candu se tratã despre cestiunea Luxemburgulu, unu agentu prussianu a calatoritu in Romania si Serbia spre a face propunere de unu tratatu dupa tote regulele, ca la casu de unu reshelu intre Franca si Prussia, pomenitele doue state sa incépa reshelu cu Austria. Bucovina aru fi resplata pentru Romania si Slavonia pentru Serbia.

— Asemenea scrii trebuiescu luato cu mare reserva.

Sabiu 10 Septembre. Terminandu-se primirile in Institutulu pedagogico-teologicu alu Archiecesei nostre, astadi se va face chiamarea Santulu Duhu si mane se voru incepe prelegerile anului scolasticu 1867/8.

Sabiu, 8 Septembre. (Alegere de Superintendente.) In nrulu trecut amu fostu facutu cunoscutu ca alegerea de Superintendente se face Mercuréa trecutu. Acést'a e de a se indrepta intr'atãta ca in diu'a memorata s'au facutu numai pregatirile pentru actulu alegerei; actulu inse s'a intemplat apoi a dou'a di Joi in 7/19 Septembre. Resultatulu fu ca Drolu D. G. Teutsch esí din alegere cu 38 voturi din 53, ca Superintendente alu bisericei evanghelice luterane; celelalte 15 voturi le eapatu paroculu Sighislorei M. Schuller, vicariulu superintendentalu.

Din cele ce s'au petrecutu in diu'a premergãtore aflãmu de interesu urmatorele :

Mercuri in 6/18 Septembre, la 8 1/2 ore înainte de anedi s'a adunatu sinodulu bisericei evanghelice si dupa-ce curatorulu generalu bisericescu (comitele nationalu Conrad Schmidt) a fostu condusu de o deputatiune in adunare, vicariulu superintendentalu Schuller, deschide prin o rugaciune forte petrunidãtoria adunarea. In data dupa acést'a saluta curatorulu generalu cu o cuventare pre cei adunati, amintesce in unu modu elocuentu si potrivit de repausatulu Superintendentu, atrage atentuniu celoru adunati asupr'a problemeoru celoru mari ce le are adunarea a le deslegã pe terenulu bisericescu si asupr'a despartirei Superintendènturei de parochia Ghertanului si in fine incheia cu unu Hoch Majestatiei Sele ca Protectorulu supremu alu bisericei.

Vine dupa acést'a verificarea deputatiloru la acést'a adunare, din care resulta 53 membri.

Acum cetesce secretariulu cosistoriului generalu „Franciscu Gebbel, unu operatu intitulatu „La istoria §§-loru 114, 150 si 151 din constitutiunea bisericesca“ (Sabiuulu ca resiedintia Superintendèntelui) care se ascultã cu incordata atentuniu si apoi se decide a se dá in tipariu. Preste o publica a Ghertanului, de a remane si mai departe resiedintia superintendentalã se trece la ordinea dilei si adeca la desbaterea programei pentru actulu de alegere. Dupa o desbatere mai indelungata s'a decisu a nu se eschide nimenea din membri sinodului dela alegere si de a se face alegerea in biserica, mai departe ca Superintendèntele celu nou, amesuratu legiloru sa intre dupa alegere numai decâtu in oficiu; functiunile inse sa le incépa dupa stramutarea sea la Sabiu ; lãfa sa i se platesca dela 1 a lunei urmatore dupa stramutare si postulu de parochu e de a se privi devenitu vacantu dela diu'a in carea cosistoriulu cercualu va fi incunosciãtu despre alegere prin cosistoriulu generalu.

In 7/9 Septembre Joi s'a adunatu sinodulu in biserica parochialã evang. luterana. Dupa o cantare bisericescã, curatorulu generalu dechiara actulu alegerei de deschisu. Parochulu din locu rostesce o rugaciune si apoi indreptãtiã pasiescu la

alegere dupa rendulu alfabeticu. Fia-care alegatoriu capetã dela curatorulu generalu o foitia, in carea scriea pre altariu numele candidatului seu si apoi o punea in urn'a ce se aflã pre altariu. Dupa-ce votara cu totii, se pasi la scrutiniu si dupa numerarea voturilor se vediu resultatulu de mai susu. Curatorulu generalu prochiama indata pre Dr. D. G. Teutsch de Superintendente, lu salutã cu o cuventare frumoza si lu provocã a primi alegerea. Noulu Superintendente primesce, ceea-ce o desfasuira in o cuventare mai lunga, se institue apoi dupa lege prin paroculu din Sabiu. In data dupa instituire imparte binecuventarea dela altariu in semnu de inceperea oficiulu. Cu o cantare de multiamita se incheia actulu de alegere. — Ser'a i facu junimea dela gimnasiulu evang. luter. noulu Superintendente o serenata.

Conferintie invetiatoresci.

Rip'a de josu, 19 Septembre 1867.

Pre bas'a inaltei ordinaciuni cons. ddo 2 Augustu Nr. 631—1867 si cercularulu inspectoratulu distr. scolare, ddo 3 Aug. Nr. 164—1867 si in Tractulu nostru Tird'a super. s'au tinutu in 15, 16 si 17 Sept. a. e. in Idicelu conferintiele invetiatoresci sub presidiulu Pr. on. P. Prot. tractuale Iosifu Brãnoveanu.

Duminea in 15 Sept. dupa finirea cultulu divinu si invocarea Spiritulu santu P. Prot. in fatia invetiatorime tractuale, adunate in cea mai mare parte, cum si a unui publicu frumosu suindu-se pre eatedra arata in termeni alesi insemnãtatea cea mare a conferintioru si influentia loru cea binefacãtoria asupr'a invetiatorime nostre, totu odata — propune, ca invetiatorime sa-si aléga unu comisariu din sinulu seu si e de parere, ca invet. Chirilulu Fulea din Toplita, carele si cu ocasiunea conferintieloru din anulu trecut a aretatu in manducerea oficiulu de conducãtoriu alesu un'a destinsa energia, aru fi celu mai aptu, spre ocuparea acestui postu, ceea-ce se primesce de câtra invetiatorime cu unanimitate, in urm'a carorã dechiara conferintiele de deschise; cari s'au si tinutu conformu cerculariulu susu amentitu in ordinea cea mai buna luandu-se la desbatere materialulu prescriu.

Impressiunea cea mai mare asupr'a publiculu o a facutu intrebãrile despre economia si professiune, unde unii dintre invet. au desvõlatu o agerime rara. —

Fieudu-ca o parte din invetiatorii absentii nu si-a legitimatu absentia, s'a decisu, ca acesti a sa fia aretati Supremulu Inspectoru scolaru spre pedepsire si resp. lipsire din oficiulu invetiatorescu. Aru fi de doritu, ca Inspectoratulu supremu scolaru sa ia in consideratiune asta decisiune a invetiatorime nostre, cãce remanendu atari individi neglènti, nepedepsiti, nu numai ca invetiatorii cu tempu s'aru aretã nepesatori fatia cu conferintiele, dar chiaru si institutulu celu salutariu alu acestoru aru fi amenintatu, celu putinu in partile nostre, cu apunere totale, ceea-ce e si de temutu, cã-ce si in conferintiele din anulu trecut, la cari inca fuiu fericitu a luã parte, s'a fostu decisu astfelu, in sa asta decisiune n'a avutu neci unu efectu. *) —

Cãtu de salutariu e pentru poporulu nostru institutulu pedagogicu din Sabiu, s'a potutu observã si cu asta ocasiune, cã-ce acei invetiatori, cari s'aru pregatitu pentru carier'a invetiatoresca in acelu institutu, au datu responsuriile cele mai prompte, si potu dice — spre laudã loru — au facutu onore numelulu institutu, precum Dlu Comisariu alesu Chirilulu Fulea. Cãtu de tare aru inaintã starea nostra scolara, deca baremu in statiunile cele mai bune

*) Deca se voru aflã decisiunile (reet. aretãrile) acestea intemeiate, de siguru nu voru fi trecute cu vederea.

invetiatoresei s'aru aplică de aceia *)

Publicula adunatu, pâna acum'a ne dedatu cu astfelu de adunări, intru atât'a s'a petrunsu de însemnata conferințelor acestor'a, încâtu însulu a doritu, că sa se țina astfelu de conferințe și inca pre câtu s'aru puté mai desu; totu deodată a rugatu pre Inspectoratu școlariu districtuale că ținerea conferințelor sa i se faca și ținutodéun'a cunoscutu, că luându și densulu parte la acele, din respunsulu invetiatoriloru se póta cunosce și capacitatea loru de a mai puté servi cá invetiatori séu nu, căci elu dorește a avé invetiatori harnici și pricepatori de chiamarea loru și nu de aceia cari sa traga lăfa numai in daru. Pre lângă aceste aduce o via multiamita infantiatorului acestui institutu salutaru, erumpendu in nenumerate: „sa trăiescă!”

In o ședinția privata s'au dechiaratu cei mai multi invetiatori, între cari și Comissariulu alesu, ca, pre lângă tóte intențiunile loru de a progressá in invetiamentu cu elevii, din caus'a intereselor private a unuia și altuia?! din stațiunile loru, nu potú merge departe **). Prea bine e cunoscutu, ce, și cine suntu caus'a la acést'a, și aru fi tare de doritu, că spre delaturarea unor atari pedeci obstatore înaintării poporului nostru sa se faca pasii conveniti atâtu din partea oficiatoriloru bisericesci câtu și politice.

Atátu eu câtu și totu românulu adevératu din Tractulu acést'a suntemu detori cu cea mai mare multiamita și recunoscintia Rvrn. P. Prof. Iosifu Brancovénu, care nu numai cu ocasiunea conferințelor acestor'a, dara și cu alte ocasiuni si-a arátatu pre delu mare intențiunile se le noble și zelulu seu celu mare fatia cu totu ce servese spre înaintarea poporului nostru românú, care mai cu séma între munti atât'a erá de decadiutu încátu nu-

*) Acést'a e o dorința generale, la a cărei realizare in sa trebuie, cá comunel, cari au lipsa de invetiatori, sa dea totu spriginulu lorú, prin crearea de lei bune și prin plătirea regulata a acestor'a și in fine prin departarea intereselor particulare, cari se mai vèra câte odata in afaceri de aceste. R.

***) Cele dișe in nota premergatória aru fi in stare a mijloci și in privința intereselor acestor'a vindicare. — Sa nu desperámu căci suntemu la începutu și avemu sa invingemu multe greutăți! R.

mai o energia de feru cá a Rmei Sele a pututu sa-lu aduca la starea cea îmbucurátore, in carea se afla astadi.

Din parte-mi numai atât'a diçu: trăiescă institutul celu salutaru alu conferințelor! trăiescă Marele loru fundatore! trăiescă toti aceia caror'a le jace la inima progresulu poporului românú! trăiescă invetiatorimea preceptória de chiamarea sea!!! — e — u.

STATUTELE

Societății academice române.

Art. I. Societatea literaria română, convocata in Bucureșci prin decretulu domnescu din 2 Iuniu 1867 Nr. 5041 se constitue in puterea articolului X din regulamentulu provisoriu din 1 Aprilu 1866 in societate academică română a cu scopu de a lucrá la înaintarea literiloru și a științelor între români.

Art. II. Societatea academică română este și remano independente in lucrările sele de ori-ce natura. Ea singura se constitue, ea i-si alege membrii; ea i-si administra fondurile ce le are etc.

Art. III. Acést'a societate se imparte in trei secțiuni :

- a) Secțiunea literaria filologica.
- b) Secțiunea istorica-archiologica.
- c) Secțiunea științelor naturale.

Art. IV. Atribuțiunile și îndatoririle acestei societăți se specifica in urmatoriulu modu :

a) Secțiunea literaria se ocupa cu diversele cestiuni filologice, destinate a cultivá, a curá, a regulá, a înavúti și perfecțiuni limb'a română, organizeza misiuni lesicografice pentru compunerea unui dictionariu românú câtu se pôte mai completu și mai rationalu asiá încátu se póta fi dreptariulu limbii; incuragiazá și premiaza opurii filologice și altele de valóre literaria.

b) Secțiunea istorica culege ori-ce documente importante din țerile române séu din strainatate, atingátore de istori'a románilor; organizeza misiuni pentru asemenea lucrări; ia initiative pentru explorarea țeriloru române din punctulu de vedere archiologicu, pune la concursu și premiaza opurile istorice, ce se cuvine a le popularisá între români.

c) Secțiunea științelor naturale se ocupa cu

explorarea țeriloru române in respectulu geograficu, geognosticu și fisiograficu, cu organizarea de misiuni pentru asemenea lucrări, precum și cu incuragiarea și premiarea opuriloru relative la cunoștința țeriloru române.

Art. V. Membrii societății academice române suntu séu actuali séu onorari.

Art. VI. Membrii actuali nu potú fi decâtu români cunoscuti prin opurile lorú literarie și științifice, și care totdeodată se bucura de viétia respectabila. Ei suntu pe viétia și nu potú fi eschisi decâtu in casuri grave și dopa decisiunea motivata a dóue treimi ($\frac{2}{3}$) din membrii actuali presenti.

Art. VII. Membrii actuali au dreptulu și detori'a de a participá cu votu decisivu atâtu in ședințiile secțiuniloru respective, câtu și in adunárilu generale ale societății.

Art. VIII. Membrii convocati din initiative guvernului Romaniei, se considera ipso facto cá membrii actuali ai societății academice române. Societatea in sa este in dreptu, de a-si immultí dopa împregiurárilu numerulu membriloru sei actuali. Ei se voru luá cu respectu la specialități, din tóte părțilú locuite de români.

Art. IX. Membrii onorari se numescu de societate atâtu dintre români câtu și dintre straini. Ei suntu séu numai onorari, séu corespondinți, séu donatori.

a) Membrii numai onorari se numescu dintre barbatii de litere și de științe, cari prin opurile sele aru aduce servitiu societății.

b) Membrii corespondenti se numescu dintre barbatii de specialitate, cari se insarcina a face certe servitiu societății.

c) Membrii donatori suntu cei ce voru contribuí celu puțin o mie de galbeni in bani séu in fondu la scopulu societății. Numele donatoriloru și sumele, ce le voru dá, se voru trece in cartea de aurú și se voru publicá in fia-care anu in analele societății.

Art. X. Membrii onorari au dreptulu de a asistá cu votu consultativu la ședințiile societății.

Art. XI. Spre a puté fi membru actualu alu societății academice române, se cere a fi prezentatu celu puțin de doi dintre membri alegatori, și

FOISIÓRA.

Orele libere.

No P. ....

IV.

Balanu și Barsanu de Sinc'a.

(Continuare)

Amu infacisiatu diplomatulu boeronale alu familiei Balanu și Barsanu de Sinc'a cu ortografi'a și abreviațiunile lui asiá, dopa cum le-amu aflatu in originalu. —

Acestu documentu are însemnata in mai multe respecte.

Cine a urmaritu câtu de puțin documentele nobililoru români din țér'a Fogarasiului (terra fugras, terra Blachorum), s'a pututu convinge, cá nobilitatea lorú se trage din cele mai adunci tempuri, ièra urmele positive ale aceia mergu pâna la trecerea lui Radu Negru Voda preste Carpati. —

Mai incolo s'a pututu convinge, cá Chrisóvele acestoru boeri din epoch'a lui Radu Negru Voda pâna la Paulu Thomori Comitele și Castelanulu castrului Fogaras, adeca din secolulu alu XIII pâna XVI de regula au fostu edite de vaivodii țerei transalpine mai cu séma in limb'a slavica. —

Celu de pre urma Domnu transalpinu, care a exerciatu asemenea jurisdicțiune in districtulu Fogarasiului, se vede a fi fostu Mihailu (Michnea), despre care Benkó (Milk. 1. 282) asiá scrie: P. Thimoni quoque in adit. ad imag. Ep. I concedit, quod Michael Vaivoda transalpinus a. 1510 Cibinii occisus concessionem regis Hungariae potuerit a liquidam jurisdictionem praesertim in terra Fogaras, quam possiderit, habere. E quibus conficitur quosdam Valachiae Palatinos districtui Fogaras dominatos fuisse, et quidem cum potestate possessiones alijs danandi.

Ací mai observamu inca atât'a, cá mai tóte aceste chrisóve suntu date la Tergovisce din divanulu domnescu, a cărui membri de regula se și specifica cu numele. —

Dela Paulu Thomari incóce vedemu, cá tóte chrisóvele boeronale se edau in limb'a latina din sedri'a judiciaria a districtului terrae Fogaras, la care asistau câte duodecim boerones pa menteni din deosebitele sate ale districtului, a căroru nume de regula se și specifica.

Acést'a observantia ua gásimu și la urmatorii lui Paulu Thomari, și anume la Laurentiu și Nicolau de Tomor Castellani castru Fogaras, la Baltasar Bathori de Somlyo Comes, et haeres perpetuus verusque Dominus terrae Fogaras, — la provisorulu acestuia Franciscu Literati, — la Cosma Petrichev Horvath Provisor et Praefectus arcis Fogaras și la alti, cu cari ne vomu întâlni cu alta ocasiune. —

Dela Stefanu Mailatu, care in certele Zapolgaesciloru cu Ferdinandu pandea a trage la sine dominiulu Ardélului, și de aci incolo, — principii ardelensesi, cu deosebire sociale principese ale acestor'a, cari trageau veniturile dominiului pentru propria siatula, precum: Mari'a Christiern'a, Catharin'a de Brandenburg, Susan'a Lovandsy, și An'a Bornemiss'a, de regula numai confirmau și ratificau vechile acte boeronale, ièra pentru cele perdate edau nóue diplome in forma de nóue donatiuni. —

In decursulu acestuiu periodu cadu numeroșele asiá numite procese productionale, prin care multe familie boeronale au decadiutu in statulu de obagi fiscali sub nume de boeri casuti. —

Din secolulu XVII și mai cu séma dela Rakotzesci incóce, pentru cá cine-va sa póta exerciá tóte drepturile împreunate cu nobilitatea ardeléna, nu mai erá destulu a fi boeru, ci se pretindea sa aiba și armale nobilitare. De aci aflámu la cele mai multe familie boeronale din țér'a Oltului și litere boeronale și armale. Acést'a mai târdiu a datu ansa, de boerii fãra armale s'au supusu la contribuțiune sub nume de nobili contribuent es, ièra armalistii au fostu cu totulu esemti. —

Dopa acést'a mica excursiune sa ne întórcemu ièra la Paulu Thomari, și la acelu pasagiu din chrisovulu Balanesciloru și Barsanesciloru, care dice: quomodo in elapsis temporibus videlicet tempore quondam domini

Mihne alias Voivodae Regni transalpinensis, et tempore quondam domini Pauli Thomari tunc Comitis et Castellani huius castru nostri Fogaras fuerunt multi Boerones huius terrae infidelitate adinventi ac de sub obedientia castellanorum alienati etc. și sa vedemu in ce a statu crim'a infidelității a numitiloru boeri?

Cá sa putemu responde mai lamuritu la întrebarea ast'a trebuie mai întâiu sa vedemu: cine au fostu Paulu Thomari cu frații sei Laurentiu și Nicolau, și cum au venitu ei cá Comiti, Domni și Castellani la Fogaras?

Paulu Thomari mai întâiu militarú apoi calugarú și cumnatu cu Stefanu Mailath dopa ua sora a acestuia, consórta a lui Stefanu Thomari Vicevoevoda in Ardealu (vedi Magyar ország családai irta Nagy Elek), dopa cum ne spune Benkó in Transilvani'a speciali c. 12 §. 175, au fostu alu doilea Capitanu supremu alu Fogarasiului (incependu dela an. 1508 dopa Stefanu Tokos, care dopa literele boeronale ale familiei Boer de Reche la an. 1507 se titulá: Nos Stefanus Tokos arcis Fogaras Castellanus. — Déca Castellani și Capitanu suntu diferite concepțiuni, apoi Paulu Thomari e primul Capitanu alu Fogarasiului. — Acést'a se titulá la a. 1509: Capitaneus et Castellanus castru et terrae Fogaras; aiurea: Castellanus castru Fogaras nec non Gubernator Abbatiae Colomonostira. La a. 1516 Capitaneus castrorum Fogaras et Munkats nec non Cameraarius salium regalium partium regni Transilvanearum ac administrator proventium Abbatiae de Kismonostira.

La an. 1514 lu aflámu împreuna cu Ioane Bornemisza adunandu și comandandu pre nobili armati in contr'a tumultelorú rusticane ale lui Dosza, și la an. 1526 lu gasimu cá Archiepiscopulu alu Calocei comandante supremu alu trupelorú ungare in bataia dela Mohats, unde a și cadutu.

Din acestea sa vede, cá Paulu Thomari nu a

„Asiá dara, norm'a, fundamentala a determinării casurilor de responsabilitate civila a funcționarilor administrativi, va fi codicele civile, care la capul de spre delict e și quasi delict e, dice: „Ori ce fapta a omului, care cauzează altui'a prejudiciu, obliga pe acela din a cărui greșiela s'a ocasionatu, a-lu repará. Omulu este responsabilu nu numai de prejudiciulu ce a causatu prin fapt'a sea, dara și de acel'a ce a causatu prin noqligentiá s'eu prin imprudenti'a sea.“

„In acestu principiu alu legei civile, zace și responsabilitate civila a funcționarilor administrativi. In generalu nu se cere intentiune rea, fraudá, s'eu dolu, pentru cá sa aiba locu responsabilitate civila a funcționarului. Prejudiciulu adusu din erórea, din negligentia s'au imprudenti'a funcționarului, deschide drumulu actiunii civile asupr'a lui, si da locu raspunderei; cáci, in adeveru, nu e dreptu sa sufere cine-va din caus'a erórei, negligentii s'eu imprudentiei acelor'a căroru s'a incredintiatu interesele tuturor. Acestu principiu generalu aplicatu la responsabilitate a funcționarilor, dupa noi, n'aru trebui sa sufere decâtu o singura modificatiune in casulu candu e vorb'a de eróre de dreptu.

„Unu funcționar administrativu interpretandu reu legea, aduce paguba cui-va. E supusu raspunderei civile? Juristii distingú, aparandulu pentru o eróre de dreptu scusabila, condamnandu pentru cea nescusabila. Erórea de dreptu se considera scusabila, deca in spriginulu interpretării cei gresite se potu invocá motive seriose și importante cari puteau sa-lu aduca in eróre. Aru fi nedreptu a supune pe unu funcționar raspunderei civile pentru asemenea eróre de dreptu; cáci nu se póte pretinde dela unu funcționar cá se intieléga legea totu deun'a precum o va fi intielegendu cutare tribunalu inaintea cărui'a aru putea fi trasu in judecata pentru eróre de dreptu. Teori'a contraria care aru supune pe funcționar raspunderei civile pentru veri-ce eróre de dreptu, ni se pare nu numai nedreptu deca și prejudiciósá adeveratelor interese ale Statului, pentru ca aru impedecá actiunea puterei esecutive; agentii acestei puteri adese-ori n'aru mai indrasní a luá measurele cele mai utile și mai neapérate, de frica sa nu próvoce asupra-si o serie de actiuni civile. Asiá dara erórea de dreptu fia și reala dara scusabila, nu póte dá loru actiuni civile. Acést'a e unic'a restrictiune ce amu aduce noi principiulu, generalu de responsabilitate enuniatu in codicele civile. Incátu pentru erórea de fact, care provine nu diintr'o dispositiune indoiósá a legei, ci din lips'a de bagare de séma, din negligentia curutu materiala, aceea trebue sa dea locu raspunderei fára deosebire; si cu dreptu cuventu, cáci bagarea de séma, studiulu, exactitudinea suntu datorii ale funcționarului, si nu e neci o ratiune care sa justifice aপরara lui de raspundere pentru prejudiciulu ce provine din negligentia datoriei sele.

„Drepturile Statului si ale particularilor trebue a fi aপরara nu numai contr'a reiei credintié, dara și contr'a negligentiei. Ce aru deveni aceste drepturi, deca veri-ce funcționarulu le-aru puta calcá in pecióre, fára raspundere macaru civila, prin nescintiá s'eu lipsu de zelu!

„Unu funcționar administrativu aru putea óre invocá pentru scusarea faptei sele, ordinulu superiorulu seu. Ordinulu ilegalu alu superiorulu radicala responsabilitate a agentulu in armátorele conditiuni: 1) Déca inferiorulu datorá supunere ierarhica. 2) Déca ordinulu erá relativu la cause de atributiunele superiorulu, si in fine, 3) Déca inferiorulu ignorá ilegalitate a ordinulu. Astu-feliu, agentulu inferioru nu mai e responsabilu din momentu ci ilegalitate a ordinulu ce a esecutatu erá indoiósá. Dara candu ilegalitate e invederata, elu n'aru mai putea invocá bun'a credintiá, elu aru fi raspundietoru. Una superioru ordoná inferiorulu sustragerea unu actu; unu oficiaru alu stárei civile ordoná subalternulu seu falsificarea unu actu de nascere. Ilegalitate a ordinulu e evidenta, agentulu ce l'aru esecutá n'aru mai putea invocá supunerea ierarhica. Inainte de tóte, supunere legei. Aceste principii suntu recunoscute și aplicate si in codicele criminalu, art. 99 si 159.

„Numai dóue casuri mai insemnámu din jurisprudentia, in privirea responsabilitátei funcționarilor administrativi: a) Actele de administratiune ce potu trage dupa sine raspundere civila, nu trebue confundate cu decisiunile legale prin cari administratiunile publice aru putea atinge interesele

private. b) Din momentu ce unu actu alu unu funcționar administrativu, e aprobatu formalu de ministeru, funcționarulu nu mai raspunde; raspunderea tóta privesce pre ministrulu ce a aprobatu; mai alesu candu actu funcționarului nu erá definitivu fára asemenea aprobatiune, precum e cu funcționarilor administrativi cari nu dau decâtu avise, pareri.

„Resumandu-ne: casurile responsabilitátei civile a funcționarilor administrativi jacu in principiu asiadiatu in art. 998 si urmatorii ai codicele civilu, cu unic'a restrictiune ce resulta din natur'a acestei responsabilitáti, in privirea erórei de dreptu. In generalu, nu numai fraud'a, dara si erórea deschide drumulu acestei actiuni.

2) „Modulu urmaririi. Modulu urmaririi civile a funcționarilor administrativi cautu a fi regulatu astufelu incátu, de o parte, interesele cetátenilor se fia asicurate, dara de alta parte, positiunea si autoritatea necesara a funcționarilor inca se fia garantate contr'a pasiunilor, contr'a nescintiéti si simplicitátei particularilor, cari adese-ori in esacta indeplinire a legei, aru putea sa nu véda decâtu vátamarea intereselor loru private. Unu funcționar administrativu prin chiaru natur'a funcției sele póte sa causeze nemuliamiri, se atinga interese private, cu unu cuventu sa-si faca inamici; lasatu la discretiunea particularilor, adese-ori chiaru indeplinirea datoriei aru dá ocaziune pasiunii si nescintiéti de a-i intentá o multime de actiuni neintemeiate. Urmarea firésea a unei asemenea stári de lucruri, aru fi sdruncinarea a tóta autoritatea administratiunei publice; positiunea funcționarilor aru deveni nesuferita; multi din ei spre a nu se espune la urmariri, fia chiaru neintemeiate dara neincetate, adese-ori s'aru abtiné dela measurele administrative cele mai folositiore.

„Trebuie garantia contr'a acestoru inconveniente.

„Aceste garantii, in fat'a Constitutiunei si legiloru nóstre nu potu fi altele decâtu totu cam aceea cari legiuitorulu le-a luat pentru urmarirea civila a judecatorilor. Acestea suntu: 1) Nu tribunalulu de prim'a instantia, ci curtea de Apelu s'eu curtea de Cassatiune, se pronuncia asupr'a actiunii recursoria civile: 2) Curtea inainte de tóte se pronuncia asupr'a admisibilitátei actiunei, si numai in casu candu actiunea se declara admisibile, se intre in fondulu actiunii. 3) Actiunea declarandu-se neadmisibilá, urmaritorulu se condamna la amenda. 4) Numai dupa-ce se declara admisibilitate a actiunei, se citeza judecatorulu. 5) Déca dupa infatisiare, urmarirea se gasesce nefundata, partea urmaritóre se condamna la amenda si la daune interese. Nu e neci o ratiune, juridica au politica, pentru cá garantiile luate cu atât'a intielepziune pentru membri partiei judecátoresci, sa nu se ia si pentru agentii puterei esecutive dupa-ce autorizatiunea prélabila si jurisdictiunea administrativa a consiliulu de Statu a caditu asemenea garantii cu atât'u suntu mai indispensabile pentru funcționarilor administrativi, ca ei astadi, agenti ai puterei esecutive, suntu, si cu dreptu cuventu, supusi jurisdictiunii escluzive a puterei judecátoresci. (Va urmá)

Varietâti.

Esc. Sea Comandantele generalu LdMC Bar. de Ramming au sositu in 16 Septembrie n. pentru inspectiunea trupeloru la Brasiovu si in 17 Sept. a asistatu la manoperele garnisónei de acolo. In 18 are sa parasésca Brasiovulu si sa fia pe amédi in K. Vasárhely. (dupa Kr. Zig.)

Alegere de deputatu in Sabiu. Alegerea respective realegerea unu deputatu pentru Sabiu se incheia eri. Majoritatea voturilor (740) o capetá consiliaru de sectiune la ministerulu reg. ung. Iacobu Rannicher.

Comitesupremu in comitatulu Clusului e denumitu contele Colomanu Esterhazy.

Museulu reunitiunei de istoria naturala din Sabiu (in cas'a Bielz) a fostu de Joi pâna inclusiv astadi deschisu pentru membri sinodului evangelicu si pentru mem. Asociatiunei tranne române. Dela 24 Septembrie va fia pentru publicu museulu deschisu, Marti'a si Vinerea dela 2 óre dupa amédi. Invetiatoriloru cu elevii loru, profesoriloru, doctiloru (invetiatoriloru), calatoriloru li se deschide prelânga insinuare, ori in ce di.

Conferintie de invetiatori s'a tinutu, dupa cum ni se impartasiesce in o cores-

pondintia privata si la M. Vasarheiu in 12 Augustu sub presidulu Pr. on. Domnu Protopopu Parteniu Trombitasiu.

Publicare. Adunarea generala a Asociatiunei nationale române din Aradu pe an. 1867/8 se va tine in 21 Octobre nou si dilele urmátore a. c.

Ceea-ce conformu șului 10 a statuteloru Asociatiunei aducendu-se la cunoscinti'a publica, totu deodata cu onóre se invita toti cei ce dorescu promovarea culturi poporulu românu, spre a participate la acea adunare.

Aradu 24 Augustu nou 1867.

Directiunea Asociatiunei nationale arádane pentru cultura poporulu românu.

Mirone Romanulu, Julianu Grozescu, direct. secun. notaru.

Tramisiu. „Zkft“ unic'a fóiá ce apare in Vien'a in limb'a nemiésca si aপরara si interesele nationale române o recomandámu caldúrósei imbratisiári din partea cetitoriloru români. Apare in fia-care di odata si costa la unu patrariu de anu 4 fl. Abonamente se primescu totu deun'a. Localulu: Wien, Haptstrasse 59 Vien'a.

Nr. 148—1867.

Publicare de concursu.

In urmarea si in intielesulu conclusulu ad. gen. a Asoc. tranne tinuta la Clusiu in 28 Augustu c. n. a. c. siedinti'a a III. p. XXVIII. subscrisulu Comit. publica prin acést'a concursu pentru dóue stipendia si anume unulu de câte 100 fl. destinatu pentru unu ascultatoriu de drepturi afara din patria, la vre-o Universitate, altulu de 80 fl. v. a. destinatu pentru unu ascultatoriu de drepturi in patria. Terminulu se defige la acestu concursu pre 1 Novembre c. n. a. c.

Aspiratorii la susu numitele stipendia, voru avé pâna la defiptulu terminu a-si asterne la Comit. Asoc. tranne petitiunile sele providute: a) cu atestatu de botezu; b) testimoniu scolasticu despre progressulu in studia, cum si despre purtarea morale, in urma c) cu testimoniu demnu de credintia despre lipsirea mijlóciloru necesaria spre a poté continuá studiile *).

Din siedinti'a Comit. Asociatiunei tranne române tinuta la Sabiu in 18 Sept. 1867.

Nr. 17—1

*) Celelalte diuarie române inca suntu rugate a publica in colónelle sele acestu Concursu.

Nr. 147—1867.

Concursu.

Comit. Asoc. tranne române conformu conclusulu adusu in siedinti'a III. a ad. gen. tinuta la Clusiu in 28 Augustu a. c. p. XXVIII, publica prin acést'a concursu, pentru dóue ajutóre de câte 50 fl. v. a. destinate pentru doi studenti la scólele reale, cu terminulu pâna la 1 Nov. a. c.

Aspiratorii la aceste ajutóre pâna la terminulu mai susu insemnatu, au de a-si tramite la Comit. Asoc. concursele loru providute cu testimonie scol. despre studiile recerate, despre purtarea morale, cum si despre lips'a de mijlóccele necesarie la continuarea studiilor *).

Din siedinti'a comit Asoc. tranne române tinuta la Sabiu in 18 Sept. 1867.

19—1

*) Celelalte diuarie române inca suntu rugate a publica in colónelle sele acestu Concursu.

Nr. 147—1867.

Concursu.

Comitetulu Asoc. tranne, amesuratu conclusulu adusu in siedinti'a ad. gen. tinuta la Clusiu in 28 Aug. a. c. p. XXVIII. publica prin acést'a concursu, pentru dóue stipendia de câte 330 fl. v. a. destinate pentru acei tineri români, cari se voru consacrá studiulu agronomicu spre a poté fia aপরara, dupa absolvarea studiiloru agronomicé, cá invetiatori, si anume unulu la preparandi'a din Blasiu si altulu la preparandi'a din Sabiu. Terminulu concursulu se defige pre 1 Nov. a. c.

Aspiratorii la aceste stipendii au de a-si tramite pâna la terminulu mai susu indicatu la Comit. Asoc. resp. concurse providute cu testimonie necesarie despre studiile recerate cum si despre purtarea morale *).

Din siedinti'a Comit. Asoc. tranne române tinuta la Sabiu in 18 Sept. 1867.

18—1

*) Celelalte diuarie române inca suntu rugate a publica in colónelle sele acestu concursu